

QUE FA<L>LEN CANT SÓN LOGATS, e --- LOGADES, E DE MACIPS --- Negú hom qui sia logat ab altre en alcuna fa(s)ena no gaus deseparar ni --- metre altre per él, en loc d'él, Ross., 1292 (RLR IV, 512); «*macips*: vosaltres hic faitz faenes àvols e mal estants», c. 1330 (BABL v, 293). No sempre era un paper merament servil el que tenien; en particular, la dignitat del combatent armat a la lleuguera, que avançava entre els cavallers: «el senyor rei --- acostàs al comte --- e donà-li tal de la maça sobre l'elm, que en terra lo més; e tantost girà-se dix a un *macip*, qui no-s partia d'ell --- En G. E., de Xàtiva, qui anava ab cavall alforrat, a la genetia: —Guillemó, avalla e mata-lo», Muntañer (a. 1285, Casac. IV, 48.30); o a plumífers: «açò haja loc en l'escrivà de la Cort e en los *macips* qui tendran si els liuraran los dits llibres», Tort., 1340 (BABL XI, 385); continua apte per traduir el *servus* llatí, com en la versió quatrecentista de la *Scriptura* p. p. Amer, 95: «pendrà los bons *massips* e los bons àsens e los bons bous e posar-los-ha tots en les sues laurons e ---»; «dix al seu *macip*: —Dóna-li --- e lo *macip* ---», *Decam.* VII, § 7, 477.6f. (trad. *al suo fante*).

Essent així, és clar que servia per dur connotacions vils: «cornut e bort, / bastart, malvat, / afeminat, / gayol, fembrer / e bagasser, / concubinari / e fornica-ri / *macip* cachat / ---», JRoig (*Spill*, 7677). I que en definitiva l'únic valor en què restà corrent en el temps modern fou com a designació del bastaix camàlic sense altre treball que aquest: el gremi dels bastaixos i *macips* de ribera, amb plena vigència en els segles baixos. Limitació rigorosa en termes objectius, i si deixem de banda romanalles només conegudes localment, com els *macips* que, en les festes de Sant Pol, s'encarregaven de dur la balladora al galant ballador que li pagava les morratxes d'olor a trencar, en la vella i augusta cerimònia de la dansa d'honor. I no cal dir que els escriptors Renaix. es recordaren de tots els antics valors del terme: «Lo pros Bernart s'acosta, Galind parlà: / —*Massip*, he vist la lluyta, dels finestrals, / y com enderrocaves al fort alarb!», MilàF, *PBern.*, v. 193.

El nostre mot *macip* i oc. ant. *macip* no ve simplement de la forma MANCĪPIUM (cpt. de *manus* 'mà' i *cāpere* 'agafar') —amb la normal degradació de la *a* breu en passar a síllaba interna—, com ja ho mostra l'evolució fonètica en la nostra llengua, i de manera encara més palesa, la de les llengües germanes. Altrament en llatí clàssic *mancipium* era essencialment un abstracte: en conformitat amb la seva constitució etimològica, era encara un abstracte que significava amplament 'propietat' o 'fet de ser cosa pròpia d'algú'; encara que, tot seguit, apareix aplicat sobretot als esclaus (a diferència de l'expressió objectiva *servus*, formant contrast amb les coses, *res Mancipi*), com a menció indirecta, per part de la gent de tracte legal, de llur condició jurídica: com objecte d'adquisició, o potestat il·limitada, d'algú. D'aquí l'aparició tan repetida de l'apariament HOMO MANCĪPI amb el mot en genitiu, on el genitiu amb terminació antiga i contracta *-ī=-ī*, donà lloc a l'acostumada vacil·lació en l'accentuació del mot, com vaig explicar en un article de 1942 (repro-

duït en *TopHesp.* I, 377); compareu DIES MÉRCŪRĪ > *dime(r)ces* i casos anàlegs.

Més tardanament, doncs, quan el rom., sobreententent-hi *homo*, reduí el nostre mot, usat per si sol, a la designació directa del serf, i després 'servent', per una banda en sortí l'it. *mancipe*, i d'altra banda el cat. i oc. *macip*. El ll. més estrictament hispànic n'extragué un nou nominatiu, de forma analògica, *MANCĪPUS, si bé accentuat en la *ī*. I, per altra banda, MANCĪPI amb la mateixa accentuació, va donar el cat. i oc. *macip*, amb la *ī* representada per *i* romànica, en virtut de la metafo- nia (com la de VIGINTĪ *vint*, ILLĪ *il* i anàlegs); mentre que MANCĪPIUM hauria donat, no pas *mancebo*, sinó *mancepo en cast. i port.¹ (segurament *macep en la nostra llengua).

Quant a la resta, l'evolució fonètica a penes cridaria l'atenció en ll. d'oc en el que es refereix a la reducció de *n* davant sibilant; car, fins combinacions on la sibilació és tardana (més rarament *nç* que *ns*) es redueixen a *ss* en occità i algun cop en la nostra llengua; de tota manera, en aquest cas (no ho veu prou bé Moll, *GramHist.*, 17), hi ajudà molt la pressió dissimilatòria de la forta inicial labial *m*; cf. el caràcter de la reducció en llengua d'oc, en *pensar* < *pensar*, i *començar* < *començar*, més general allà, en aquest mot, del que s'esperaria.

DERIV.: El femení *macipa*, que és encara *mancipa* en les *VidesR* (veg. el gloss.), no sol aparèixer ja mai amb el sentit dignificat del masculí *macip* (l'*asaut macip* tan repetit de Lluïl etc.), car sol ser: o bé *a*) 'criada, minyona de servei'; o *b*) designació despectiva d'una dona més o menys jove i privada de dignitat social i fins humana: *b*) «Vets quina *macipa* és la mesquina Enveja, que, quanta més honor li faretis, més vos avorrità e desijarà que hajats dan!», *Curial* (NCL. II, 249); en el següent deu expressar simplement una xicota de menys respectabilitat social que la després esmentada, acusant un batlle venal: «En G. Jornet de Cubels, fo encolpat que agué forçada una *macipa*, e en P. de Palau absolvé'l (per 300 sols. que n'agué); item fo encolpat un hom de Merita, que avie nom Bonet, que avie forçada una infanta: e sí. no fo enquesta la veritat sobre aquel feyt, e 'N P. de Palau pengà'l sens sentència», Cam., 1299 (CaCan., *MHCat.* II, 179).

a) «Tostemps crida: ara desonra <'injuria'> la *massipā*, ara lo missatge, ara lo dyable» (parlant d'una mestressa de casa ximple mullerada amb un desgraciat), Eiximenis (*Dones*, cap. 29, prosificat, *EntreDL* I, § 5, v. 28). «Santa Dúlcia era *macipa* de hun cavaller, e ell la volc forçar, e no volent consentir, màrtir és, com la matés», StVicentF (*Quar.*, 286.54). Veg. encara en doc. de StCeloni de 1370 (BABL XII, 139); i un del Clot, de 1436 (MiretS., *TemplH.*, 434).

Macipó degué significar 'noieta' o 'infant'; si bé en cat. solament ens consta com a cogn., però en el gascó coseranes límitrof, d'Usto (Arieja), *macipoun* és encara 'infant' (*Bouts d. M.* II, 57). *Macipesa* (-*pea*) 'infància, adolescència', *Hom.* (supra).

Paraules manllevades del llatí, per via sàvia. Ve del ll. *emancipare*: *emancipar* 'fer que un quedi llibert'